

הכנסת
מרכז מחקר ומידע

מסמך רקע בנושא:

**אמנות בינלאומיות בנושא שלום
וביטחון בינלאומי עליהם
חתומה ישראל**

מוגש למחלקה לקשרי חוץ

תקציר

מסמך זה נכתב לקראת נסיעה של משלחת חברי כנסת לכנס של האיגוד הבין פרלמנטרי בו ידון המשפט הבין לאומי וקידום הביטחון הבין לאומי. מטרת מסמך זה להציג את הרקע לאופי המערכת הבין – לאומית המשפט הבין – לאומי והביטחון הבין לאומי בדגש על אמנות בין לאומיות. כמו כן יסקרו האמנות הרב – צדדיות בנושא ביטחון בין – לאומי עליהן חתומה ישראל. במערכת הבין – לאומית המאופיינת באנרכיה, ולעיתים במאבקים אלימים, המשפט הבין – לאומי נועד ליצור הרמוניה בין השחקנים במערכת. במאה ה-20 גדל מספרן של המדינות באופן משמעותי אך כולן קיבלו על עצמן את כללי המשפט הבין – לאומי.

חלק משמעותי מהמשפט הבין – לאומי מתקיים באמנות הבין – לאומיות. חלקן של אמנות אלו נועד לשמור על הביטחון הבין – לאומי, במסגרת ניסיונות ליצור ביטחון קולקטיבי. האמנות הרב – צדדיות שזו מטרתן משתייכות למספר סוגים :

1. אמנות המכוננות מוסדות בין לאומיים כגון ארגון האו"ם, בית הדין הבין – לאומי בהאג ועוד.

2. אמנות על פירוק נשק.

3. אמנות על מניעת טרור.

כחלק מהיות ישראל שחקן במערכת הבין – לאומית, המושפע מהתהליכים הגלובליים המתרחשים בעולם, לא נפקד חלקה של ישראל בתהליך הקודיפיקציה הרווח כיום במשפט הבין לאומי. במסגרת התהליך נחתמות גם אמנות רב – צדדיות בנושא ביטחון בין – לאומי אשר על חלקן חתומה ישראל.

ישראל חתומה על: מגילת האו"ם, חוקת בית הדין הבין לאומי, אמנת רומא בדבר הקמת בית דין בין – לאומי לפשעים. איסור על ניסויים גרעיניים, אמנה נגד נשק כימי, פרוטוקולים של האמנה על נשק קונבנציונלי, אמנה נגד הפצצות טרור ומימון טרור.

מתוך האמנות החשובות בנושא ביטחון בין – לאומי לא חתמה ישראל על: האמנה למניעת הפצת נשק גרעיני.

1. רקע

1.1 המערכת הבינלאומית והמשפט הבינלאומי

המערכת הבין – לאומית בנויה ממספר רב של יחידות מדיניות עצמאיות (וארגונים בין – לאומיים). על פי המשפט הבין – לאומי כל המדינות במערכת שוות. המדינות אינן מכירות בסמכות עליונה שבידה לחוקק חוקים שיחייבו אותן או לקבוע את הנעשה בתחומן, לא כל שכן סמכות היכולה לאכוף חוקים אלו.

לעיתים מדינות משתפות פעולה בניהן על מנת לקדם אינטרסים משותפים או כדרך לקידום האינטרסים העצמיים שלהן. אולם פעמים רבות הפוליטיקה הבין – לאומית מתאפיינת בתחרות הגורמת לסכסוכים, שבהם המדינות מאמצות את המאבק, כדרך לשרידות או השפעה על הסובב אותן. המשפט הבינלאומי שואף ליצור מסגרת פעולה משותפת למדינות, שתסדיר עקרונות לפעילות ותביא לפתרון סכסוכים בדרכי שלום.

בתחילת המאה הוקם חבר הלאומים שמטרתו הייתה להקים קהילת ביטחון בינלאומית. לאחר מלחמת העולם השנייה כשנראה היה שיעודו של חבר הלאומים לא הושג הוקם האו"ם. אחד מתפקידי המוצהרים של הארגון הוא לשמור על השלום העולמי ולקדם את המשפט הבינלאומי.

התפתחויות חשובות נוספות של המשפט הבין - לאומי במהלך המאה ה-20 הן¹:

1. גדל מספר הארגונים הבין - לאומיים.²
2. גדל באופן משמעותי מספר האמנות הבין - לאומיות הנחתמות בין מדינות.
3. התרבה מגוון הנושאים בהם עוסק המשפט הבין - לאומי.

2. משפט בינלאומי ואמנות בינלאומיות

2.1 מקורות המשפט הבינלאומי

א. מנהג בינלאומי - כללי התנהגות מקובלים המחייבים את המדינות ומהווים חוק במשפט הבין - לאומי על אף שאינם כתובים במסמך מחייב. קביעת קיומו של דין מנהגי מסתמכת על התנהגות המדינות. כדי לקבוע האם קיימת פרקטיקה מחייבת מצד המדינה יש לבדוק את: משך הזמן בו התנהגה המדינה על פי אותם כללים והישנות והמשכיות הפעולה על - פי אותה הפרקטיקה. היווצרות מנהג מחייב במערכת הבין - לאומית תלויה באופי הנושא ובמידת ההתנגדות שהוא מעלה. כמו כן מנהג בנושא מסוים יוכר כמחייב, אם המעצמות בתחום זה מקבלות אותו עליהן.

ב. אמנות בינלאומיות³ - אמנה בין - לאומית כמוגדר באמנת וינה בדבר דיני אמנות 1969 (אמנת האמנות) - "אמנה פירושה הסכם בין - לאומי, הנערך בין מדינות בכתב ומוסדר על ידי המשפט הבין - לאומי, אשר נכלל אם במסמך יחיד ואם בשניים או יותר מסמכים הקשורים זה לזה. ויהיה כאשר יהיה הכינוי שלו".

יש לציין מספר דגשים בהגדרה של אמנה בין - לאומית אשר בין היתר מבחינים בינה לבין המנהג הבין לאומי:

1. האמנה חייבת להתקבל בהסכמה בין הצדדים
2. אמנה יכולה להיחתם רק בין מדינות.
3. ההסכם חייב להיות בכתב.
4. האמנה יכולה להכיל מספר לא מוגבל של מסמכים ואינה חייבת להיכתב במסמך אחד.
5. השם הניתן למסמכי האמנה חסר משמעות לבחינת השאלה האם המסמכים נחשבים אמנה (כינויים אפשריים הם: הסכם, אמנה, חילופי מכתבים, פרוטוקול וכו')

¹ London, 1998, p.16. ,D.J. Harris, Cases and Materials on International law

² הן ארגונים בין - לאומיים והן פרטים במדינות הפכו לנושאי המשפט הבין - לאומי בעוד מלכתחילה רק מדינות היו מענייניו של המשפט הבין - לאומי.

³ יורם, דינשטיין. אמנות בינלאומיות, תל - אביב: הוצאת שוקן, 1974.

2.2 דרך התקשרות באמנה בינלאומית⁴

משא ומתן וחתימה

אמנות נקשרות כתוצאה של משא ומתן. משא ומתן הוא תנאי מחייב לחתימת אמנה ובהעדרו לא יהיה לאמנה תוקף. על החתימה והמשא ומתן להתנהל על ידי הנציגים המוסמכים של המדינות: ראשי מדינות או שרי חוץ, ראשי נציגויות דיפלומטיות, נציגים לארגונים בין – לאומיים או ועידות בין – לאומיות המתכנסות לשם ניסוח אמנות רב – צדדיות, ושליחים מיוחדים למשא ומתן בעלי ייפוי כוח מטעם הממשלה השולחת.

הכניסה למשא ומתן אינה מחייבת חתימה על הסכם. הכרזות או הצעות שהועלו במהלך המשא ומתן אינם תקפים אם לא הגיעו הצדדים להסכם. לאחר החתימה חל איסור על המדינה לבצע פעולות העלולות להכשיל את מטרת האמנה, אלא אם כן הצהירה שאין בכוונתה לאשרר את האמנה.

אשרור

האשרור משלים את החתימה כדי שהאמנה תכנס לתוקף. על הצדדים להסכים ביניהם כי יש צורך באשרור לפני כניסת האמנה לתוקף. כאשר יש צורך באשרור אין מדינה חייבת לאשרר אמנה גם לאחר שחתמה עליה. אין מגבלת זמן לאשרור אמנות.

היתרונות בחלוקה לחתימה ואשרור הם:

1. המדינה מקבלת שהות להחליט אם ברצונה להתקשר באמנה.
2. הדבר מאפשר למדינה לבדוק האם האמנה אינה מחייבת את שינוי החקיקה הפנימית הקיימת.
3. בעוד המשא ומתן והחתימה נעשית על ידי הרשות המבצעת בלבד, האשרור במדינות רבות (לא ככולן) מתבצע בפרוצדורה אליה קשורה גם הרשות המחוקקת.

סוגי אמנות

א. מספר הצדדים לאמנה - 1. אמנה דו – צדדית.

2. אמנה רב – צדדית: עליה חתומות מספר מדינות. ריבוי המדינות החתומות על אמנה מעלה את הסיכוי לכך שתהפוך למנהג מחייב.

ב. מידת החיוב של האמנה⁵ - 1. אמנה דקלרטיבית: מצהירה על מנהג קיים. מחייבת את כל מי שמחויב למנהג עליו היא מצהירה.

2. אמנה קונסטיטוטיובית: יוצרת כללים משפטיים חדשים. מחייבת רק את מי שהצטרף לאמנה.

2.3 המשפט בישראל ומשפט בין – לאומי

הכללת המשפט הבין – לאומי במשפט הישראלי⁶

⁴ ישנן שתי דרכים נוספות להתקשרות בין – לאומית מלבד חתימה ואשרור: חילוף אגרות, והצטרפות (באמנות רב – צדדיות הצטרפות לאמנה אחרי שחתמו עליה המדינות שניהלו ביניהן משא ומתן).

⁵ ישנן אמנות המערבות בתוכן את שני הסוגים.

א. דין מנהגי בין - לאומי

כמו ברוב המדינות, גם בישראל, דין מנהגי בין לאומי הופך באופן אוטומטי לחלק מהדין המקומי, ללא צורך בפעולת הכללה כלשהי.

כאשר ישנו ספק לגבי ההתאמה בין הדין המנהגי הבין - לאומי לחוק הישראלי, בית המשפט הישראלי מנסה לפרש את החוק, עד כמה שניתן, כך שיתאים לדין הבין לאומי. במקרה של סתירה ברורה בין הדין המנהגי הבין - לאומי והחוק הישראלי, שאינה יכולה להיפתר על ידי פרשנות, ניתנת עדיפות לדין הישראלי.

ב. אמנות בין - לאומיות

1. אמנות דקלרטיביות - אמנות מסוג זה הופכות באופן אוטומטי חלק מהדין הישראלי מתוקף המנהג הבין - לאומי העומד בבסיסן.

2. אמנות קונסטיטוטיוביות - אינן נכללות באופן אוטומטי בדין הישראלי אפילו אם הן מחייבות את מדינת ישראל ברמה הבין - לאומית.

על מנת שיחולו בדין הישראלי הפנימי יש צורך בחקיקה ראשית על ידי הכנסת. לעיתים החוק מכיל בתוכו סעיף המעניק מראש תוקף לכל אמנה בין - לאומית שעתידה להיחתם בנושא מסוים. העברת האמנות הבין - לאומיות לתוך המשפט הפנימי יכולה להיעשות גם באמצעות תקנות. ישנם חוקים אשר יישומם תלוי באמנה קיימת, כגון חוקי הסגרה, לפיהם יש להסגיר אדם אם קיים הסכם הסגרה המחייב הדדיות ואפילו אם האמנה סותרת את כללי החוק.

ג. תפקיד הכנסת בכריתת אמנות בין - לאומיות⁷

בישראל הממשלה אחראית לאשר ולאשרר אמנות בין - לאומיות, אך בסמכות הכנסת לבקש דיון בתוך זמן מוגבל לאחר שהאמנה הונחה על שולחנה. במשך השנים נוצר נוהג שעל פיו מביאה הממשלה כל הסכם, שמשמעותו ויתור על שטחים המצויים בחזקתה בפועל, לאישור הכנסת. נוהג זה אינו מעוגן בחקיקה, אך בתקנון הכנסת נקבע כי "הממשלה רשאית לקבוע כי אמנה פלונית, בשל חשיבותה, תובא גם לאישור הכנסת או לאשרורה". נוסף על כך נקבע בתקנון הממשלה כי כל אמנה צריכה להיות מונחת על שולחן הכנסת לעיונם של חברי הכנסת שבועיים לפני אישורה בממשלה למעט מטעמי דחיפות או סודיות.

3. אמנות בין - לאומיות בנושא בטחון בין - לאומי עליהן חתומה

ישראל⁸ :

הסקירה להלן תעסוק באמנות בין - לאומיות רב צדדיות עליהן חתומה ישראל. חלק מהאמנות הן למעשה אמנות המכוננות ארגון בין - לאומי שלו תפקיד כלשהו בשמירה על

⁶ Ruth, Lapidoth. "International Law Within the Israel Legal System; in: Israel Law Review, Vol.24, Nos.3-4, 1990, pp. 451-484.

⁷ המכון הישראלי לדמוקרטיה. "תפקידים של פרלמנטים באישור אמנות בין - לאומיות"; פרלמנט, חוברת 22, דצמבר 1998, עמ' 8 - 10.

⁸ סקירת האמנות כוללת רק אמנות בין לאומיות רב צדדיות עליהן חתומה ישראל. משתי סיבות :

א. אמנות אילו הן הרלוונטיות ליצירת בטחון בין - לאומי ברמה הגלובלית והתקדמות לקראת שלום עולמי אפשרי.

ב. במקרה שחתומות על אמנות אילו מספר רב של מדינות גדול יותר הסיכוי שיהפכו למנהג מחייב.

הסקירה נערכה על ידי כותב המסמך, מאחר ופניות חוזרות למשרד החוץ בבקשה לקבל סקירה מקיפה נענו באופן חלקי. לכן ישנה אפשרות כי הסקירה אינה ממצה.

הביטחון הבין – לאומי והשלום בעולם וחלקן אמנות העוסקות בנושא מסוים. האמנות הכלולות בסקירה עוסקות בניסיון לשמור על השלום העולמי ואינן דנות בדיני המלחמה. בנוסף לאמנות בנושא בטחון בין – לאומי, עליהן חתומה ישראל, יוצגו אמנות חשובות עליהן ישראל לא חתומה אך הן מרכזיות במערכת האמנות הבין – לאומיות ומטרתן ליצור זירה בין – לאומית בטוחה יותר.

3.1 מגילת האומות המאוחדות - UN Charter

ארגון האומות המאוחדות (או"ם) נוסד ב 24 באוקטובר 1945, על ידי 51 מדינות המחויבות לשמירת השלום באמצעות שתוף פעולה ובטחון קולקטיבי (כיום חברות באו"ם 189 מדינות). החברות באו"ם הן מדינות ריבוניות. האו"ם אינו ממשלה עולמית, ואין הוא מחוקק חוקים. אולם הוא מסייע לפתרון סכסוכים בין – לאומיים. במסגרת האו"ם יש לכל מדינה את האפשרות להשמיע את קולה ובכך היא משפיעה, במידה כזו או אחרת, על עיצוב מדיניות עולמית המשפיעה בסופו של דבר על כל האומות.

3.1.1. הצטרפות ישראל לאו"ם

יום לאחר הקמתה בקשה ישראל להצטרף לארגון האו"ם אך בקשתה נדחתה. כשנה מאוחר יותר, ב 11 במאי 1949, התקבלה ישראל כחברה ה 59 של האו"ם. כחלק מהצטרפות ישראל לארגון מחויבת ישראל למלא אחר ההתחייבויות המופיעות במגילת האו"ם. בהחלטת הקבלה של ישראל לאו"ם צוין במפורש כי בנוסף למגילת האו"ם ישראל מחויבת למלא אחר החלטות העצרת 181 (החלטת החלוקה) והחלטה 194 (העוסקת בין היתר בבעיית הפליטים).⁹

3.1.2 מגילת האו"ם וביטחון בין – לאומי¹⁰

כאשר מדינות הופכות חברות בארגון האו"ם, הן מסכימות לקבל על עצמן את המחויבויות של מגילת האו"ם. המגילה היא אמנה בין – לאומית המסדירה עקרונות בסיסיים ביחסים הבין – לאומיים. המגילה נחתמה ב 26 ביוני 1945. לפי המגילה לאו"ם ארבע מטרות מרכזיות:

1. לשמור על השלום והביטחון הבין – לאומי.
2. לפתח יחסים ידידותיים בין האומות.
3. לשתף פעולה בפתרון בעיות בין – לאומיות ולקדם את השמירה על זכויות האדם.

שלושת הגופים העיקריים של האו"ם המיועדים ליישוב סכסוכים בדרכי שלום הם: מועצת הביטחון, העצרת הכללית, ומזכירות האו"ם.

3.1.3 העצרת הכללית¹¹

9 Admission of Israel to Membership in the United Nations 11 May 1949.

10 מתוך ההקדמה של מגילת האומות המאוחדות.

¹¹ חלק זה נכתב על פי: United Nations Department of Public Information. The UN in Brief, September 2000.

כל המדינות החברות באו"ם מיוצגות בעצרת הכללית בה נגשות המדינות לדון בבעיות הדחופות על סדר היום העולמי. במושב האחרון של העצרת דנו, בין היתר, בנושאים הבאים: פירוק נשק גרעיני, איכות הסביבה, פיתוח, גלובליזציה ועוד.

לכל מדינה ישנו משקל שווה בהצבעה. החלטות בנושאים חשובים כגון שלום בין – לאומי ובטחון, מתקבלות על ידי רוב של שני שלישים. נושאים אחרים מתקבלים על ידי רוב רגיל. בשנים האחרונות נעשים מאמצים לקבל החלטות בקונצנזוס ולא ברוב פורמלי.

העצרת לא יכולה לכפות פעולה על שום מדינה אבל המלצותיה מהוות אינדיקציה חשובה לדעת הקהילה הבין – לאומית.

העצרת מתכנסת באופן סדיר רק מספטמבר עד דצמבר אך ישנה אפשרות לכנס ישיבות מיוחדות, מחוץ לתקופה הסדירה בה מתכנסת העצרת, בנושאים בהם יש עניין מיוחד.

3.1.4. מועצת הביטחון

מגילת האו"ם מעניקה למועצת הביטחון את האחריות העיקרית לשמירה על השלום הבין – לאומי והביטחון. המועצה יכולה להתכנס בכל זמן כאשר השלום מאיים. כל המדינות החברות באו"ם חייבות למלא אחר החלטות מועצת הביטחון.

ישנן 15 חברות מועצה. חמש מהן קבועות: סין, צרפת, ארצות – הברית, רוסיה, ובריטניה. שאר עשרת החברות נבחרות על ידי העצרת הכללית לתקופה של שנתיים.

החלטות המועצה מתקבלות בהצבעה בעד של תשע חברות לפחות.

החלטה לא תתקבל אם חברה קבועה הטילה ווטו על ההצבעה פרט להצבעות בענייני נוהל. המועצה יכולה להמליץ לעצרת הכללית במינוי מזכיר כללי חדש ובקבלת חברות חדשות לאו"ם.

הפרקים השישי והשביעי של מגילת האו"ם עוסקים ביישוב סכסוכים בדרכי שלום, הפרת השלום ופעולות כלפי איומים על השלום העולמי.

הפרק השישי במגילת האו"ם דורש מכל בעלי סכסוך לפתור אותו בדרכי שלום של משא ומתן, תיווך, בוררות ועוד. המגילה מקנה למועצת הביטחון את תפקיד השומרת על היציבות הבין – לאומית ומאפשרת לה לחקור כל סכסוך ולהמליץ על דרכים ושיטות נאותות להסדרם.

בפרק השביעי של מגילת האו"ם מוגדרים האמצעים בהם יכולה מועצת הביטחון להשתמש כדי לשמור על הביטחון הבין – לאומי מפני איומים על השלום. להלן עקרי הדברים:

מועצת הביטחון רשאית להחליט באילו אמצעים לא צבאיים לנקוט כדי לכפות על מדינה את השמירה על השלום העולמי. אמצעים אלו יכולים להיות הפסקת יחסים כלכליים, הפסקת קשרי תחבורה וכו'.

אם אמצעים אלו אינם מספיקים רשאית מועצת הביטחון לעשות מעשה על ידי חילת האוויר היס והיבשה הדרושים לקיום השלום והביטחון הבין – לאומיים.

כדי לתרום את חלקם לקיום השלום והביטחון הבין – לאומיים מתחייבות כל המדינות החברות באו"ם להעמיד לרשותה של מועצת הביטחון חילות חמושים לפי דרישתה. אין בדברים האמורים לעיל פגיעה בזכות ההגנה העצמית של כל חברה באו"ם כל עוד לא נקטה מועצת הביטחון את האמצעים הנחוצים לקיום השלום והביטחון הבין – לאומיים. כמו כן, יש לציין כי בסופו של דבר יש צורך בשיתוף פעולה של המדינות עם ארגון האו"ם כיוון שלו אין כח משל עצמו.

3.1.5. מזכירות האו"ם

המזכירות מוציאה לפועל את העבודה המנהלתית של האומות המאוחדות כפי שהורו העצרת הכללית, מועצת הביטחון, וגופי האו"ם האחרים. בראשה עומד מזכיר כללי, הממונה על ההנחיות המנהליות.

תקציב המזכירות הכללית מגיע מקרוב ל 160 מדינות. משרדי המזכירות ממוקמים בניו – יורק (משרד ראשי), ז'נבה, וינה, וניירובי.

העצרת מתכנסת באופן סדיר רק מספטמבר עד דצמבר אך ישנה אפשרות לכנס ישיבות מיוחדות, מחוץ לתקופה הסדירה בה מתכנסת העצרת, בנושאים בהם יש עניין מיוחד.

3.1.6. פעולות האו"ם לשמירה על השלום

שמירת השלום היא מטרה מרכזית של ארגון האו"ם. כחלק מהניסיון להגשים מטרה זו פועל האו"ם במספר דרכים :

1. פירוק נשק - מניעת הפצת נשק להשמדה המונית והפחתת כמותו היא אחת ממטרות האו"ם. לצורך כך פורום למשא ומתן על פירוק נשק. בין האמנות הבין – לאומיות שנחתמו כתוצאה מפעילות זו: האמנה לאי הפצת נשק גרעיני, והאמנה נגד ניסויים גרעיניים.
2. עשיית שלום – המזכירות הכללית מביאה לתשומת לב מועצת הביטחון כל עניין המפריע לשלום הבין – לאומי. כמו כן המזכירות מציעה את שירותיה כמתווך, וכן מנהלת מדיניות של "דיפלומטיה מונעת" שמטרתה למנוע הסלמת סכסוכים.
3. שמירה על השלום – מועצת הביטחון הקימה כוחות שמירה על השלום, שרובם עסקו במשימות צבאיות כמו שמירה על הפסקת אש, אזורי חיץ בזמן משא ומתן וכו'. משנת 1948 בה הוצא לפועל המבצע הראשון לשמירה על השלום הוציא האו"ם לפועל 54 מבצעים.
4. קידום המשפט הבין – לאומי – אחת מהמטרות המופיעות במגילת האו"ם. לשם קידום מטרה זו מעודד האו"ם תהליך קודיפיקציה בו המדינות חותמות על אמנות בנושאים בהם לא היו אמנות קיימות לפני כן. אמנות אלו אמורות להוות בסיס לקידום הביטחון הבין – לאומי.

3.2 בית הדין הבין – לאומי בהאג - ICJ¹²

בית הדין הבין – לאומי בהאג החל לפעול בשנת 1946. הבסיס המשפטי של בית הדין נמצא במגילת האו"ם (פרק י"ד) וחוקת בית הדין, הנספחת למגילה, ונחשבת חלק בלתי נפרד מימנה. בית הדין הבין – לאומי הוא הגוף השפוטטי של האו"ם ומקום מושבו בהאג. בית הדין הנוכחי החליף את בית הדין הבין – לאומי הקבוע (PCIJ) שנוסד בשנת 1922. חוקות בתי הדין דומות במידה רבה.

לבית הדין ישנם שני תפקידים עיקריים: 1. ליישב סכסוכים שהובאו לפניו על ידי המדינות בהתאם למשפט הבין – לאומי. 2. לייעץ בשאלות משפטיות המופנות אליו על ידי גופי האו"ם השונים.

בית הדין מורכב מחמישה עשר שופטים הנבחרים לתשע שנים על ידי העצרת הכללית של האו"ם ומועצת הביטחון.

מדינות בלבד יכולות לדון בפני בית הדין. הן כוללות את המדינות החברות באו"ם ואת שוויץ, שאינה חברה בארגון. **בית הדין יכול לדון רק בסכסוך בו מעורבות מדינות שקיבלו עליהן את שיפוט בית הדין.**

פסיקת בית הדין סופית ואין אפשרות ערעור. אם מדינה המעורבת בדין לא מילאה אחר פסיקת בית הדין הצד השני יכול לפנות למועצת הביטחון של האו"ם. מועצת הביטחון מעולם לא הפעילה סמכות זו.

פעולת בית הדין הבין – לאומי לא רק מדגישה את תפקיד המשפט ביחסים הבין – לאומיים, אלא גם תורמת להתפתחות המשפט הבין – לאומי. על ידי פרשנות של המשפט הבין – לאומי הקיים, בהתאם למקרה הנידון, פותח בית הדין את האפשרות להתפתחויות במשפט הבין – לאומי. כמו כן החלטות בית הדין עצמן הן מקור משני במשפט הבין לאומי ומהוות חלק מתהליך הקודיפיקציה של המשפט הבין – לאומי המנהגי.

בית הדין מוסמך לדון רק אם המדינות שהן צד לסכסוך הסכימו להביא את הסכסוך להכרעת בית הדין. הסכמה זו יכולה להנתן מראש, עם הגבלות וסייגים או בדיעבד לגבי סכסוך קיים. כמו – כן ישנם הסכמים שקובעים כי כל סכסוך לגבי אותו הסכם יובא להכרעת בית הדין. **בשנת 1986 ישראל חזרה בה מהסכמתה מראש שנתנה בזמנו, עם סייגים, להביא סכסוכים להכרעת בית הדין.**

3.3 בית הדין הבין – לאומי לפשעים – ICC

3.3.1 רקע¹⁹

המאמצים להקים בית דין בין – לאומי לפשעים החלו מיד לאחר מלחמת העולם השנייה. בעקבות פשעים נגד האנושות, שבוצעו במלחמת העולם, הוקמו בתי המשפט בנירנברג וטוקיו ונחתמה האמנה נגד השמדת עם. אמנה זו מכילה התייחסות לבית משפט בין – לאומי לפשעים.

¹⁹ Evaluating the ICC Regime: the Likely Impact On Stats and International Law"; Address by: Hans, Corell, Peace Palace – The Hague, The Netherlands, 21 December 2000.

במשך השנים לא הוקם בית דין מעין זה בגלל המצב הפוליטי הגלובלי - המלחמה הקרה. אך בכנס בין – לאומי שנערך ברומא ב 17 ביולי 1998 התקבלה אמנת רומא (Rome Statute), ברוב של 120 מדינות בעד ו 7 מדינות נגד. עד דצמבר 2000 חתמו על האמנה 123 מדינות, **האמנה תכנס לתוקף רק כאשר 60 מדינות יאשררו אותה.**

3.3.2 ישראל והאמנה

בתחילה לא חתמה ישראל על האמנה, למרות שבמשך השנים הייתה בעדה, בין הסיבות: הגדרת יישוב והעברת אוכלוסייה לשטח כבוש כפשע מלחמה, (האמנה מחייבת כגוף אחד ללא יכולת להצביע בעד חלקים מהאמנה בלבד), ועוד. **בסוף שנת 2000 חתמה ישראל על האמנה.**

3.3.3 עקרי האמנה²⁰

1. בית הדין עצמאי מהאוי"ם.
  2. לבית הדין נתנה הסמכות לדון אנשים (לא מדינות) הנאשמים בפשעי מלחמה, השמדת עם, ופשעים נגד האנושות.
  3. אין בסמכות בית הדין לדון בפשעים שנעשו בעבר.
- כדי לשפוט אדם צריך בית הדין את רשות המדינה שבשטחה התבצע הפשע או מדינה שהנאשם אזרח שלה. למדינה זכות קדימה אם ברצונה לשפוט את הנאשם בעצמה.

3.4 האמנה לאיסור על ניסויים גרעיניים – CTBT¹³

3.4.1 רקע

האמנה התקבלה על ידי העצרת הכללית של האוי"ם ב 10 בספטמבר 1996. נכון ל 5 בדצמבר 2000 160 מדינות חתמו על האמנה. האמנה תכנס לתוקף רק לאחר שיחתמו ויאשררו אותה לפחות 44 מדינות.

הצטרפות ישראל לאמנה - ישראל חתמה על האמנה ב 25 בספטמבר 1996 אך טרם אשררה אותה.

3.4.2 עקרי האמנה

1. אסור למדינה לבצע ניסוי הכולל פיצוץ נשק גרעיני ולמנוע כל פיצוץ גרעיני בכל מקום תחת שלטונה.
- על כל מדינה להימנע מלסייע, לעודד, ולהשתתף בכל דרך שהיא בהוצאה לפועל של ניסויים בנשק גרעיני או פיצוץ גרעיני אחר.

3.5 האמנה האוסרת שימוש ייצור ופיתוח נשק כימי – CWC¹⁴

3.5.1 רקע

האמנה נפתחה לחתימה בפאריז ב 13 בינואר 1993. המשא ומתן על האמנה נמשך כעשרים שנה בוועידה לפירוק נשק בז'נבה. כיום 174 מדינות חתמו על האמנה והיא נכנסה לתוקף ב 29 באפריל 1997, לאחר ש 65 מדינות אשררו אותה.

הצטרפות ישראל לאמנה - ישראל חתמה על האמנה ב 13 לינואר 1993, אך לא אשררה אותה.

²⁰ www.mfa.gov.il . International Criminal Court - Press Briefing by Israel Foreign Ministry Legal Advisor Alan Baker and "Israel and the UN".

¹³ www.ctbto.org - אתר הארגון המתפעל את האמנה לאיסור ניסויים גרעיניים.

¹⁴ www.opcw.nl - אתר הארגון האחראי על יישום האמנה

3.5.2. עקרי האמנה

1. איסור להשתמש בנשק כימי.
2. איסור לפתח או לייצר נשק כימי.
3. איסור לסייע למדינה אחרת בדבר האסור על פי אמנה זו.
4. על כל מדינה להשמיד את הנשק הכימי שברשותה ואת האמצעים לייצורו.

3.6 פרוטוקולים של האמנה בנושא נשק קונבנציונלי – CCW¹⁵

3.6.1. רקע

האמנה הבין – לאומית בנושא נשק קונבנציונלי נועדה להגביל את השימוש בסוגים מסוימים של נשק קונבנציונלי, במטרה להפחית את הנזק והסבל הנגרם לאזרחים וחילים.

3.6.2 הצטרפות ישראל לאמנה

בשנת 1995 אשררה ישראל את פרוטוקול מס' 1 של הוועדה לנשק קונבנציונלי, האוסר על השימוש בכלי נשק בהם נעשה שימוש בקרני רנטגן.

ב 24 באוגוסט 2000 אשררה ישראל שני פרוטוקולים נוספים:

1. פרוטוקול מס' 2 האוסר ומגביל את השימוש והעברת מוקשים יבשתיים, בייחוד מוקשים נגד אדם.
2. פרוטוקול מס' 4 אוסר את השימוש והעברת נשק לייזר הבנוי לגרום נזק קבוע.

3.7 האמנה למניעת הפצות טרור¹⁶

האמנה עוסקת בעיקר בחובת המדינות החתומות לדאוג לחקיקה באשר לפיגועי טרור ובאשר להסגרת מבצעי הפעולות. האמנה עדיין לא נכנסה לתוקף והיא תכנס לתוקפה רק לאחר שיופקדו לפחות 22 כתבי אישור הצטרפות או אישור. ישראל חתמה על האמנה ב 29 לנובמבר 1999.

3.8 האמנה לעצירת מימון הטרור¹⁷

האמנה התקבלה בעצרת הכללית של האו"ם ב דצמבר 1999. מטרתה למנוע מימון של פעולות טרור. האמנה דורשת מהמדינות להפוך את מימון הטרור לפעולה בלתי חוקית, במסגרת החוקים הפנימיים שלהן. האמנה תכנס לתוקף לאחר אשרור של 22 מדינות. ישראל חתמה על האמנה ב - 11 ליולי 2000.

4. אמנות בינלאומיות חשובות בנושא ביטחון בינלאומי עליהן ישראל לא

חתמה

¹⁵ www.mfa.gov.il - אתר משרד החוץ

¹⁶ דף מידע ממשרד החוץ ואתר האינטרנט של האו"ם www.un.org.

¹⁷ דף מידע ממשרד החוץ ואתר האינטרנט של האו"ם www.un.org.

4.1 האמנה לאיסור הפצת נשק גרעיני – NPT¹⁸

4.1.1. רקע

האמנה התקבלה בשנת 1968 בעצרת הכללית של האו"ם ונכנסה לתוקף בשנת 1970. נכון לינואר 2000 הצטרפו לאמנה 187 מדינות ובכללן חמשת המעצמות הגרעיניות, מלבד הודו ופקיסטן. הסוכנות הבין – לאומית לאנרגיה אטומית אחראית ליישום האמנה (IAEA). מטרת האמנה למנוע את התפשטות הנשק הגרעיני וטכנולוגיה גרעינית ומאידך לקדם שימוש באנרגיה אטומית לצורכי שלום.

4.1.2. ישראל והאמנה

ישראל הצביעה בעד החלטת העצרת הכללית של האו"ם על ה-NPT ותומכת בעקרונות האמנה, אך לא חתמה עליה. ישראל טוענת כי לא חתמה על האמנה בגלל הסכנה הגרעינית הנשקפת משכנותיה (בעיקר עיראק ואירן). במזרח תיכון בו ישרור שלום, יוכל האזור להיות מפורז מנשק גרעיני.

---

¹⁸ אתר משרד החוץ www.mfa.gov.il, אתר משלחת ישראל באו"ם www.israel-un.org

מקורות:

ספרים

1. Harris, D.J. **Cases and Materials on International law**, London, 1998.
2. דינשטיין, יורם. **אמנות בינלאומיות**, הוצאת שוקן: תל – אביב, 1974.

מאמרים

1. המכון הישראלי לדמוקרטיה. " תפקידם של פרלמנטים באישור אמנות בין – לאומיות"; **פרלמנט**, חוברת 22 דצמבר 1998, עמ' 8 – 10.
2. Lapidoth, Ruth. " International Law Within the Israel Legal System; in: **Israel Law Review**, Vol.24, Nos.3-4, 1990,pp. 451-484.

מסמכים

1. **מגילת האומות המאוחדות**.
2. דף מידע ממשרד החוץ.

אתרי אינטרנט

1. www.un.org - מקורות עיקריים מאתר האו"ם בהם נעשה שימוש במסמך: Admission of Israel to Membership in the United Nation 11 May 1949. United Nations Department of Public Information. **The UN in Brief**, September 2000. Corell, Hans. "Evaluating the ICC Regime: the Likely Impact On Stats and International Law, Peace Palace – The Hague, The Netherlands, 21 December 2000.
2. www.icl-icj.org - **International Court of Justice General Information** – אתר בית הדין הבין לאומי
3. www.mfa.gov.il - **Israel and The UN** - אתר משרד החוץ
4. www.israel-un.org – אתר משלחת ישראל באו"ם
5. www.ctbto.org - אתר הארגון המתפעל את האמנה לאיסור על ניסויים גרעיניים
6. www.opcw.nl - אתר הארגון האחראי ליישום האמנה לאיסור ייצור ופיתוח נשק כימי